

פרשת בלק

מחודש

באיזה כח נתקיימו ברכתיו של בלעם הרשע

וַעֲתָהּ לָכֵּה נָא אֶרְחָ לִּי אֶת הָעָם הַזֶּה כִּי עֲצוּם הוּא מִמֶּנִּי אֲוִלִי אוֹכֵל נֶפֶחַ בּוֹ וְאֶגְרָשְׁנוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ וְאֲשֶׁר תֵּאָר יוֹאֵר: (במדבר כב, ו)

כִּי יִדְעָתִי אֶת וַגּוֹ. יתבאר על פי דבריהם שאמרו שבלעם בדרך את בלק שיהיה מלך, לזה אמר **כִּי יִדְעָתִי אֶת אֲשֶׁר תִּבְרָךְ מִבְּרָךְ** שהרי נתקיימה בו ברכתו, ודבר זה הוא ידוע לכל, לזה לפי שהוא ניסה את הדבר, ואינו ידוע לכל כי ברכת בלעם ברכה, **וְאֲשֶׁר יֵאָוֵר** זה ידוע ממה שקלל מואב לסיחון (במדבר כז, ז):

וַיֵּשׁ לְהַעִיר בְּעֵינָיו זֶה, בשלמא מה שהיו לודקין קללותיו של בלעם, יש שני טעמים בדבר, אחד להיותו רע עין, והשנית שהיה יודע רגע באפו כמאמרם ז"ל (ברכות ז, א), והיה מקלל ברגע הזעם, אבל הברכה אין מאירות שתקיים מפיו. ונראה כי לעולם ברכת בלעם בברכת חמור, אלא שהרשע היה מערים, כשהיה רואה באלטגנינות שפלוני יעלה לגדולה וכדומה היה עושה שמזכרו, וכשבא הדבר ומתברר חושב שברכתו של בלעם גרמה, ולא כן הוא אלא מזלו גרם. וכמו כן עשה לבלק, שראה בכוכבו שעתיד למלוך במואב וברכו בדבר עלמנו לרמותו כי הוא הסובב:

מעשים להשפיל גאותו של בלעם

וַיִּתְּרָא הָאֱתָתוֹן אֶת מִלְּאָךְ יִי וַגּוֹ' (כב, כג-כה). וַיִּתְּרָא הָאֱתָתוֹן אֶת מִלְּאָךְ יִי וַיִּתְּרֶינָּה תַּחַת בְּלָעָם וַיַּחַר אַף בְּלָעָם וַיִּיךְ אֶת הָאֱתָתוֹן בַּמֶּקֶל: (כב, כז)

וַיִּתְּרָא הָאֱתָתוֹן וַגּוֹ. רצו ללכת כוונת ה' בענין זה שנתגלה המלאך להאחון, גם בהעמדת המלאך שלש פעמים בשלשה מקומות, ובחליצת רגלי בלעם, וברציאתה, גם בפתיחת פה האחון, וכל מעשה האמור בענין הוא ענין סתום. ונראה כי כל כונת ה' בענין זה לא היתה אלא להשפיל גאותו של בזוי זה, לפי שקדם ונהג גבהות לפני ה' כמו שכתבנו למעלה (פס' כג) שלא אמר לשמים כי הוא הולך ברכות ה' אלא כאדם העומד ברכות עלמנו, לזה בקש לו ה' השפלה שאין למטה ממנה וסחה בו בהלון מכוער ומשונה:

וַדַּבֵּר יְדוּעַ הוּא כי הרכבה החיונית אשר הרכיב ה' בצעלי חיים בלתי מדברים היא משונה מהרכבה החיונית שפעל ה' ועשה בצעלי חיים המדברים, ולזה כשראה ה' שתפתח האחון את פיה לדבר בצעלי חיים המדברים הוריד להרכיב זה הרכבה החיונית של צעלי חיים המדברים, והוא מה שפעל ה' במעשה העמדת המלאך בשלשה מקומות ובראיית האחון המלאך שלש פעמים, כי כח המדבר רצו שלשה הכנות קודמות לו, והם כח האומה שהוא בכל הנבראים, וכח המניע, ואחר כך כח המדבר. לזה עמד פעם ראשונה וראתה האחון אותו, ופעל זה בכח ראות הרוחני כח אחד ממין הרכבה כח האומה שבו יתקבל כח המדבר, ועמד פעם שנית וראתה אותו ופעל זה כח המניע המתקבל בו כח המדבר, ובפעם

פניני וחידושי אור החיים הק'

כל כשפיו של בלק היה ע"י ציפור

בִּלְקָ בֶּן צִפּוֹר (כב, ז). **אֵכָן** יתבאר על דרך אומרים ז"ל (זוהר ח"ג ק"ג:) כי בלק מכשף גדול היה יותר מבלעם, והיה עושה כשפיו בצפור אחד ששמו **ידוע**. והוא אומרו **וירא בלק**, ובמה ראה בצפור, והוא אומרו **בן צפור**, פירוש להיותו בן צפור ראה בכשפיו של צפור. ואמר תיבת **בן**, לצד כי הצפור הוא לו לאב ולקצין, וממנו **ידע את כל אשר עשה ישראל לאמורי**, ולא הוצרך למגידים להודיע דבר קטן וגדול:

בלעם קילל את בלק

לָכֵּה נָא אֶרְחָ לִּי (כב, ו). **וּבִדְרָךְ** רמז, פיו הכשילו במאמר **ארה לי** לארר את בלק. וכן היה שגרם לו בעצתו מיתת כזבי בתו, גם היה סבה שישב בלק למדין, ושם נפל בחרב, דכתיב (להלן לא ח) ואת מלכי מדין הרגו וגו' ואת צור וגו'. וזולת הליכת בלעם שגילה למואב כי מובטחים הם מישראל ולא יעשו להם דבר אלא באחרית הימים, היה נשאר שם בלק, ולא היה חוזר למדין ולא היה נהרג. הרי נתקיים שהלך לארצות לבלק, לקיים מה שנאמר (תהלים לו טו) חרבם תבא בלבם:

צרות עינו של בלעם

לִינּוּ פֶה הַלִּילָה (כב, ח). ואמר **הלילה**, אולי שאמר כן לצד צרות עינו, שלא נתן להם אכסניא אלא ללילה אחת:

וַיָּקָם בְּלָעָם בִּבְקָר וַיֹּאמֶר אֶל שְׂרֵי בִלְקָ לְבוּ אֶל אֲרֻצְכֶם (כב, י). **או** אפשר שידבר הכתוב בגנות בלעם, ... או להודיע צרות עינו, שמרה לשלחם קודם הגעת זמן האוכל, היפך מנדיבות אבי הנערה פלגש בגבעה (ספטים יט ה), שאמר לחתנו שעמד ללכת בבקר 'סעד לבך פת לחם ואחר תלכו', כי זה הרשע הוא מקור הצרות עין, וקם בבקר לשלחם, ואמר להם שילכו לארצם, כי חש שיתעכבו בעיר וסעודתם עליו:

גנותו ורשעותו של בלעם

וַיַּחַר אַף אֱלֹהִים בִּי הוֹלֵךְ הוּא וַגּוֹ' (כב, כג). **עוד** נראה על פי דבריהם ז"ל (זוהר ח"א קס"ט:) שאמרו בפסוק (להלן כג ג) וילך שפן, שמדרך של המשרה עליו כוחות הטומאה להתבודד יחיד, וכאן כשראה ה' שהולך הוא, פירוש הוא לבדו היה נפרד משרי בלק ועושה מעשהו, זה יגיד שמכין צעדו לעשות כחפצו הארורה, והגם שהיו עמו **שני נערי**, אין מעכבין עליו ההתבודדות לצד שהם רגילים עמו ויעשה מעשהו לפניו, וידע ה' דרכו הרעה וחרה אפו בו:

עוד ירצה באומרו **הולך הוא**, שידע ה' שרשע זה גבר בו החפץ ללכת מעצמו, הגם שלא היה בלק שולח אחריו, הוא הולך לרצונו, ובזה גילה עוצם שנאתו לעם ה', ולזה חרה אפו יתברך בו:

שלישית פעל זה כח המדבר, ואז פתח ה' את פיה ודברה דברי הבנה בדרך שואל ומשיב, והכלימה את בלעם בדרך ביזוי פני נערי וכו', וביזוי שהיה בדרך זה יש לו קול, להיותו דבר תמוה בשני אופנים, אופן אחד שתדבר הבהמה, והשני שאדם גדול כבלעם היתה לו אחרונה לאשה שוכנת חיקו (ע"ז ז:):

מִי מִנָּה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסֶּפֶר אֶת רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תָּמוֹת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי בְּמוֹתוֹ: (כג, י)

הרשע רוצה לשוב רק רגע אחד לפני מיתתו

עוד יראה, שצהגיעו ליום המיתה יטיב דרכיו ממעשיו הרעים ותועבותיו, כי רשע שצאומות היה, ואתונו שהיתה לו סוכנת כמאמרם ז"ל (ע"ז ד: תגיד עליו, אלא שנתאור שצעת מיתה יסוב ויהיה ישר כישרים שצאומות, ולפי שעמד על מזגו והנה הוא רע בתכלית הרע ונמנע ממנו עשות ישר, לזה שאל דבר שיכול להיות, שצעת דכוכה של מות יהיה ישר. וכוונת בזה ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותקב ימותו, היו עושים, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, כי דבר מלך עליהם – מלך זקן וכסיל ר"ל, ולא שאל הרשע שימות כמיתה הדלוקים שבישראל, כי הוא מן הנמנע שיגיע להשגה זו:

וְתִהְיֶי אַחֲרִיתִי בְּמוֹתוֹ. חוזר אל העם, אמר זה כנגד עולם הבא שהוא אחרית העולם, ותדע שה' מעמיד דין גם לדלוקים, מי שהוא ראוי לאושר ההוא הנעלם מהמושג לנפש אחר מיתה, לזה התפלל על שתי ההדרגות:

תָּמוֹת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל. אלו דברי עצמו ולא דברי רוח הקודש, וכבר אמרו ז"ל (ילקוט תשס"ה) כי כשהיה רואה לדבר דברים שאין היזק לישראל, היה ה' מניחו לדבר אשר יחפץ. ואמר **מוֹת יִשְׂרָאֵל** ולא אמר כמותם – שחוזר על ישראל, הפליג רשע לשאול ענין גדול, שאמרו ז"ל אנשי אמת (זוהר ח"א ריח:) שיש שתי הדרגות בדלוקים שצעת מיתתם, האחת שיואלת הנפש מן הגוף והולכת באין מסך מדיל באין מעכב עד מקום האושר העליון, ויש דלוקים שביאלת הנפש לא ישיגו גדר זה, ונמנעים מלכת חקף ומיד ומתעכבים עד זמן מה אם יהיה להם איזה חטאים וכדומה, ואפילו חטא כל שהוא יסובב הדבר. ולזה בחר בלעם לשאול גדר העליון, שנפשו שצעת מיתה תהיה כמיתה אותם שהולכים ביושר את פניו יתברך, באין מסך באין מעכב:

עוד אפשר שדבריו גם בזה ברוח הקודש נאמרו, והכוונה בהם היא **תָּמוֹת נַפְשִׁי מוֹת בְּיַד יִשְׂרָאֵל**, שיהרגוהו ישראל, כמו שכן היה (להלן לא ח:):

על מי שלא חטא לא חל שום קללה

מִה אֶקֶב לֹא קִבַּח אֵל וּמִה אֶזְעַם לֹא זָעַם יִי: בִּי מֵרֹאשׁ צָרִים אֶרְאֶנִּי וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֵנִי הֵן עָם לְבָרָד יִשְׁבֹּן וּבְגֹזִים לֹא יִתְחַשֵּׁב: (כג, ח-ט)

המרוחק לעמוד שם וליהנות ממקור החיים, וחלק זה המרוחק נעוץ סופו בתוך החוטא, וראשו יונק ממקום שורש הנפש החוטאת, וזה יהיה כל עוד שלא שז האדם בתשובה או לא נפרע על חטאו. וזה הוא סוד נש"א עוון (שם פס' ז), שאמרו רבותינו ז"ל (זוהר ח"ג פג:) שה' מפרנס הקטיגור הנברא מחטא האדם, וכי הוא זה הנפרע מהאדם עצמו, כאומרו (ויקרא כ' טו) תִּפְסֹקֶהָ קִעְתָּהּ, וכתוב (ישעי' סד ו) וְתִמְוֹגֶנָה צִיד וְעֹנִינָה וְגו', והאיש המקלל יעורר הדין בכח הקללה בעת הזעם, למחר להשליט השליט באדם לרע לו:

עוד יש לדעת, כי חלק הארור יקרא בשם זה קללה וזעמה, וכן קראם הכתוב דכתיב (דברים כח ט) יִשָּׁלַח ה' וְגו' אֶת הַפְּאִרָה וְגו' וְאֶת הַפְּגִיעָה, והם שמות כתות המחזלים, קללה הוא כנגד עבירות חמורות, וזעם כנגד עבירות קלות. ולזה כשהיה בלעם רואה לקלל אומה היה בוחר עת הזעם, ולכך היותם כולם זעומים בשביל מעשיהם הרעים, היו דבריו מועילים להם. וחשב בלעם כי עס בני ישראל לא יחדל מהם עוון, וכשפיו יגידו לו כי לא נמלטו מתחלואי הנפש, שהוא ענף המרוחק כמו שאמרנו, לזה אמר בלעם **מִה אֶקֶב** וְגו', פירוש כי בכל ענפי הקדושה שבה נאחזים עס בני ישראל, אין זו בשורש העליון שום שליטה מחלק המרוחק, שצאמנעו יעורר הדין עליהם:

וְהִנֵּה שתי מדות עליונות שישראל מתיחסים עליהם, שם אל ושם הוי"ה ברוך הוא, שם אל שכן נקרא יעקב – ישראל, פירוש ישר אל, לשלול אל השורש מקום שהוא בחינת הרע והוא חלק המרוחק. ושם הוי"ה דכתיב (שם לב ט) בִּי חֵלֶק ה' עֲמֹ, והם שתי הדרגות הקדושה שהשיגו ישראל:

מִה אֶקֶב לֹא קִבַּח וְגו' בִּי מֵרֹאשׁ וְגו'. קשה אם ה' קללו לזה, מה מקום לקללו בלעם, גם אם זעם זו ה' מה לורד בזעמת בלעם, הלא לא קרא לו בלעם לקלל למי שאינו מקולל וְגו'. עוד לריק לדעת, מה נחית טעם במאמר **בִּי מֵרֹאשׁ צָרִים וְגו'**, למאמר **מִה אֶקֶב וְגו'**:

וּלְעִמּוּד על כוונת הדברים יש להעיר בעיקר הדבר של האיש המקולל, ממה נפשך אם הוא חייב כפי הדין רעה הבאה עליו בצאמנעו הקללה, על כל פנים לא ינצל ממנה גם כי לא יקולל, ואם הוא כפי משפט אלהים לא עשה דבר שיתחייב עליו ביאת הרע, קללתו תשוב על ראש המקלל. בשלמא הברכה לפי שמדה טובה מרובה, גם לעשות ה' רצון ידידו לבדך המצדכים מהם במדת החסד – תקובל ברכתו גם למי שאינו ראוי לה כמו מעשיו, מה שאין כן מדה רעה, כי לא ירעה ה' לאדם חנם חס ושלום:

אֲבֵן עיקר הדבר הוא, לפי שמדתו יתברך להאריך אפו לעוברי ראונו, בין לדלוק כשיחטא בין לרשע הגם שיראה לחטוא, ומדה זו היא אחת מי"ג מדות רחמים שנאמרו למשה, ונוהגת תמיד זולת בעת אשר יזעום ה', דכתיב (תהלים ל' ו) בִּי קִנְיָה בְּאִפּוֹ, אז מתגברים הדינים על הנחבע במשפט באותו זמן, ולא תתנהג מדה זו של אֶרֶץ אֲפִים (שמות לד ו). וכמו כן כשיקלל אדם את חבירו, תסובב הקללה שעונותיו אשר ה' מאריך לו אפו עליהם, ימהר ליפרע ממנו, אבל אם אין לו עוון לא תועיל קללת המקלל כלום:

עוד אשכיח, כי כל עושה רשע יפעיל פגם במדה עליונה בענף ההוא שתלוייה אותה מלה שעבר עליה, ולא בכל המדה הוא פוגם אלא בשורש נשמתו, והפגם הוא שתהיה אחיזה לחלק

פניני וחידושי אור החיים הק'

גנותו ורשעותו של בלעם

לפי שידע ה' כי בלעם חפץ רשע הוא ולבסוף ילך (כב, יב).

או אפשר כי מוחזק היה אשר פיו דבר שוא וימינו ימין וגו' (כב, יז).

כי תכונת רשע היתה לו ועבד מורד באדונו: (כב, טז).

שלושת הכלב ביד בעליו ואינו יכול עשות ככל אשר יחפוץ: (כב, טז).

שבוה הראה [הקב"ה] לעמים כי אין הכלב רע ברשות עצמו (כב, טז).

כי כבר נבחן כי הוא עביט של מי רגלים (כב, טז).

והוא נפשו נפש רשע ולא שת לבו למה שהעירו ה' (כב, טז).

ומזה חשב הרשע מחשבות להרע כי כחו היה במעשה ובדבור (כב, טז).

וַיִּזְבֹּחַ בָּלֶק בָּקָר וְצֹאן וְגו' (כב, מ). **נתכוין** הכתוב בזה, גם להודיע חרפת אדם זה, שלא החשיבו בלק לסעוד עמו אפילו סעודה ראשונה, אלא שלח אליו ולשרים וגו':

בלעם הודה על מיעוט השגתו בנסתרות

וַיֹּאמֶר אֱלֹדֵי וְגו' עַל מַה הִכִּיתָ אֶת אֶתְנָדָה וְגו' הִנֵּה אֲנִי וְצֹאֲתִי וְגו' (כב, לט). **צריך** לדעת, מה טענה היא זאת **על מה וגו'**, על עסקיה רעים. עוד מה טענה במאמר **הנה אנכי**, כיון שלא היה יודע, כמו שהעיד הכתוב (פס' לט) **ויגל ה' את עיני בלעם**, הא למדת שסתומים היו עד עתה:

ואולי שנתכוון ה' להשפיל גאונו, כדי שיודה בפיו ויאמר כי האתון ראתה המלאך שלש פעמים והוא לא ראה, ומזה יתגלה גם כן הפלגת מיעוט השגתו בנסתרות. לזה אמר לו **על מה**, וגמר אומר **הנה אנכי וגו' ותראני האתון**, כאן תחב חץ בלבו שנתחייב לומר בפיו כי עינים לו ולא יראה כמו שראתה האתון, כאומרו (פס' לז) **לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי**, וזה היה תכלית הכוונה בדבר המלאך:

יש נביאים שאינם מקבלים נביאותם בקל

וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וְגו' עוֹד יתבאר על פי מה שאמרו ז"ל בענין פרטי הדרגות הנבואה, וכמו שכתבתי קצת מהם בפרשת בהעלתך (יב ו), כי יש נביא שימעט כחו לקבל דברי נבואה ביושר עד שיהיו בדרך קל שיתלבשו בדברי משלים כפי אשר יוכל שאת, וזה אפילו לנביאי ישראל ומזה נשער לבלעם שצריך משל לנבואתו, לזה אמר **וישא משלו**. ודקדק לומר **וישא**, שהנבואה היא כמשה לרוב ההרגש אשר תעשה, ולזה תקרא (נשי" י א) **משא**:

כבודו של בלעם הושפל לגמרי

וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר וְגו' עוֹד ירצה על פי דבריהם ז"ל (כמד"כ' כ יט) שאמרו וזה לשונם: **מן אדם** מן הרמים הייתי, והורידני בלק לבאר שחתי וכו' ע"כ. ולזה אמר **וישא**, פירוש הרים קולו במשל **שלו**, שנעשה למשל ולשנינה, שהיה מן הרמים וירד כבודו:

ולזה אמר **מה אקוב לא קבה אל**, כי שורש נשמתם שצבחינה זו אין זו רשע מזה חלק הרע כמו שאמרנו למעלה, גם בערך מקום עליון שהם שורשי נשמות האלקים שצבחינה שם הוי"ה – **לא זעם ה'**, פירוש אפילו דקדוקים שה' מדקדק עם האלקים לא נמלא שם, ומעתה מה יועילו קללותיו וזעמיו:

ותאמר שיחפץ שורש הקודם להם ובענפים הסובבים, לזה בטל טענה זו מטעם שזקש ולא מלא, והוא אומרו **כי מראש צורים אראנו וגו'**, פירוש **צורים** הם האצות כידוע, והוא הדיט וראה ראש האורים שהם תרח ואבותיו, ולא ראה מקום שממנו יעורר הדינים עליהם. ושיעור הכתוב הוא על זה הדרך, **כי** טעם שאני אומר **לא זעם ולא קבה**, לא שזקשתי בחלק מהם לבד, לא כן הוא, אלא אני רואה ראש **צורים**. גם חפץ אחר שורש האמהות, והוא אומרו **ומגבעות אשורנו**, ובכל זה לא מלא מקום שיכנס דרך שם:

ולחיות שיש להקשות בדבר, איך יתכן שלא מלא נגע בראשונים – תרח ואבותיו גם בתחילת ולכן, לזה אמר הן **עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב**, פירוש לבדד שאין שורשו משורש תרח ואבותיו וממין ענף ההוא, אלא לבדד, מין מחכב נשמות ישראל אין לו שום קורבה מהמולידים. ואומרו **ובגוים לא יתחשב**, פירוש שאפילו עם אותם שנקראים **גוים** שהם אחיהם ממך, והם ישמעאל ועשו שגניהם נקראים **גוים**, ישמעאל דכתיב (בראשית יז ט) וַיִּתְּנוּ לְגוֹי גָדוֹל, ועשו דכתיב (שם כה כג) שְׁנֵי גוֹיִם, לא יתחשב, וכן אמר ה' לאברהם (שם כה יב) פִּי זִילְחָק וְיִקְרָא לְךָ זֶרַע – למעט ישמעאל ועשו שאינם נחשבים זרעו. מעתה אין מקום לקלל לישראל לא לאלדיהם ולא לזיוניהם. והגם שהיו ביד ישראל עונות, עון העגל והמרגלים וכדומה, כבר אמר ה' עליהם (נעיל יד ט) לֶשׁוֹן סִלְחָה, ואולי כי לטעם זה לא היה ה' מתעסק כל אותם הימים שהיה בלעם רואה לקלל חס ושלום:

עוד יכוון באומרו **הן עם וגו'**, מתמיה על בלק שרואה לקלל ישראל, ואמר הן **עם** זה הוא העומד אחר כלות כל האומות – יעמוד **בדד ישכון**, וכל האומות אין מצטח להם אפילו שנים רבות, ואיך רואה לעקור אומה המתקיימת עד סוף העולם. ואומרו **ובגוים לא יתחשב פירוש** לא בלגד חשבון מעלחם כשהיו לבדד, כי אין דומה להם בכל הגדולות שיגיעו האומות:

הטבות שהבטיח ה' לישראל

לֹא אִישׁ אֶל יוֹכֵזֵב וּבֶן אָדָם וַיִּתְּנָהּ הָהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדָבָר וְלֹא יִקְמָנָה: (כב, יט)

לא איש וגו' ובן אדם וגו'. אמר שתי הדרגות כנגד שתי בחינות, הראשון אשר יבטיח האדם לזולת על דבר, והשני אשר יחכים אדם עשות דבר בהנהגותיו ועניניו שאין נוגעים לזולת. כנגד מאמר שהוא הצטחת הזולת אמר **לא איש אל יוכזב**, וכנגד מאמר שאינו נוגע לזולת אמר **ובן אדם ויתנחם**, שאינו מכזב לזולת אלא ינחם על אשר דבר עשות:

ובמה שלפנינו יש שני דברים אשר דבר ה', א' להקים מלכות

לישראל ולהטיב להם, והב' שחשך ה' לעשות רעונו לתת תורתו לעם קדוש, והם דברים שנוגעים לו יתכבד. וכנגד שניהם אמר, **לא איש אל יוכזב** בהצטחות הטובות אשר יבטיח לזולת, **ובן אדם ויתנחם** ממה שחשך בהנהגות עולמו, לתת תורתו לישראל ולהדריכם לקיים מצותיו. ואם כן איך יחשוב לקלל ישראל ונמלא מכזב חס ושלום שצטחתי לזולת, וניחם על מה שחשך עשות:

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל יי אלהיו עמו ותרועת מלך בוי: (כג, כא)

אפי' ישראל פשוט שחוטא אין עושה רועם, ואין זה כי אם לכלוך

לא הביט און ביעקב. יתבאר על פי דבריהם ז"ל (תיקו"ז כא, כג): שאמרו, כי על ידי חטא האדם נרשם רועם כח הרע באבר שבו עשאו, והוא בחינת הפגם המוזכרת בדבריהם ז"ל. ופירוש און הוא כח הרע הגממש מהעצירה, על דרך אומרו (משלי כ ט) לא פעלתי און, וכתיב (תהלים קכה ה) יולכים יי את פעלי האון. ולזה אמר **לא הביט און** שהוא רועם המפעל הרע, אינו אפילו **ביעקב**, שהן המון העם שיתכנו בשם יעקב, שכלם נשמרים מעשות רע, והגם שיטעו מדרכ השכל, אינו נקבע בנפשם האון שהוא חלק הרע, על דרך אומרו (ש"ס ד ז) פלך יפה [רעיתו] ומום אין צד, פירוש שאין החטא עושה בו מום קבוע, אלא לכלוך **העובר על ידי רחיצה והלחה**, וכמו שרמזו ז"ל (שמו"ר כג יי מט ט) במה שאמר הכתוב (שם א ה) שחוקה אני ונאורה, יעיין שם וזה לשון: שחורה אני כל ימות השבוע ונאורה אני בשבת, שחורה אני כל ימות השנה ונאורה אני ביום הכיפורים. ואומרו **ולא ראה עמל בישראל**, פירוש אפילו פגם שצריך עמל להעבירו, אינו באותם שנקראים **ישראל**, שהם הדיוקים:

או יראה אומרו לא הביט און, הוא חטא המחשבה, שגם הוא יקרא און, על דרך אומרו (תהלים סו יח) און אם רחיתי בלבי, שאין ה' מביט אל המחשבה הרעה **ביעקב**, פירוש שאין עושה ביעקב המחשבה הרעה רועם האון, שהיא ענף הרע. ולזה דקדק לומר לשון הבטה שהיא יותר מהרהרה, פירוש כי הגם כי ברהיה ראשונה הוא רואה מחשבה הרעה, כשהוא מביט בפנימיות מפעלה, אין און. ודקדק לומר **און ביעקב**, פירוש שאינו עושה בו החטא ההוא רועם, וזה אפילו בהמון העם אשר בשם יעקב יכונה:

גם העוסקים בגשמיות יש להם שורש בקדושת התורה

בנחלים נטיו פגנת עלי נהר באהלים נטע יי בארזים עלי מים: (כה, ו)

בנחלים נטיו וגו'. רבותינו ז"ל (ברכות טז; תנוד"ר פ"ט) דרשו בזה הרבה דרשות. ואפשר לפרש הכתוב על זה הדרכ שהכתוב מדבר כנגד ארבע כחות הדיוקים שבעם ה'. א' הוא כשמואל הנביא שהיה מסבב כל ארץ ישראל ללמד ישראל תורה ומצוות בכל שנה ושנה כאומרו ז"ל (שבת נט). ב' כח הדיוקים הקבועים ללמוד תורה ללמוד וללמד ולהורות משפט, והיא כח העומדת בלשכת הגזית העוסקת בתורה ובהוראה כידוע, והיא בגדר הראשון עצמו – אלא שהמבקש ה' יבא אליהם, מוסיף עליהם שמואל שהוא היה מסבב להורותם. ג' כח הלומדת תורה לשמה לעצמה, להשכיל ולהבין אמרי נועם, יתירה עליה כח הראשונה [הקודמת] שלומדת ומלמדת. ד' היא כח המחזקת ידי הלומדים, ויואלים למלאכתם למלא טרף אדם:

ובנגד ארבע כחות אמר ארבעה דמיונים. כנגד כח ש' שמואל אמר **בנחלים נטיו**, שהם עושים כחל הזה שנוטל מימיו ממקום למקום לשחות ממנו, כמו כן כח ז' שטורחין בעצמן להשקות אמא למים חיים. וכנגד כח השניה אמר **בגנות עלי**

הצדיקים אינם מרגישים עמל בעבודתם את ה'

ובנגד הדיוקים שבהם, אמר **ולא ראה**, פירוש אפילו מחשבה בלתי הגונה הנקרא **עמל**, שעמל עמו יצר הרע כח המחשבה להטותה מדרכ השכל, והדיוקים לבס חלל בקרבם, והוא אומרו **ולא ראה עמל בישראל**. גם נתכוון לומר שהדיוקים הגם שעושים מצוות וכל עסקם בתורה, אינם מרגישים שיש להם עמל, על דרך אומרו (תהלים עג טז) עמל הוא בעיני, אלא אדרבא באדם המרויח וכאדם המשתעשע בשעשועים, לרוב חשקם בתורה. גם נתכוון על דרך אומרו (משלי ח יד) אני בינה לי גבורה, כי בשעה הדיוקים עוסקים בתורה ומתמידין בה, אין להם עמל בעסק התורה, שאדרבא היא נותנת לו גבורה:

בזכות ישראל אין הקב"ה מקפיד על רשע שבאומות

עוד יראה לומר, כי באמצעות שתי הדרכות שיש בישראל, אין הקדוש ברוך הוא מקפיד על רשע שבעולם מהאומות, וזה אינו מאבדם, גם אינו יגע בדריאת עולמו ובנשיאת עול לכל הדברים האריכים לעולם. והוא אומרו **לא הביט און** שיש בעולם, בשביל **יעקב**, גם אינו רואה **עמל** שעמל כדיכול בסבילת העולם ובמזונותיו ובסיפוק לרכיו, הכל אינו חס לו בשביל **ישראל**, והוא אומרו **בישראל** בשביל ישראל. וכן תמצא ששם ישראל הולכים בדרכ התורה והמצוות, ה' נותן טובו לעולם, וניזונים ונהנים גם האומות יחד, ומעתה המבקשים לעקור אומה זו מבקשים לחבד העולם ויושבו. עוד נתכוון באומרו **ולא ראה עמל בישראל**, כי הדיוקים כל כפופים עושים בו נחת רוח לה', ואינם מרגישים אותו כדיכול, על דרך אומרו (מלאכי ב ח) ה' אהבהם ה' בדבריהם, ולזה אמר **ולא ראה עמל בישראל**:

נהר, כגן הזה שהוא נטוע וכל הרואה ליהנות יבא ויהנה, גם מוליכים פירות ממנו וזנים הרחוקים, כמו כן הם כח נטועה בלשכת הגזית וכל הרואה ליהנות יבא ויהנה, גם פירותיהם הולכים למרחוק – שהבאים לשם מתחכמין מהם ויואלים להשקות אמאי תורה, וכן כתיב (ישעי' כ ג) פי מפיון תלך תורה וגו'. וכנגד כח השלישית הלומדין לעצמן ואין בהם כח להשפיע לזולת, אמר **בנחלים נטע ה'**, כיעקב איש חס יושב אוהלים ללמוד לעצמו, ואמר לשון נטיעה כנטיעה הזאת שכל שהיא מתישנת מוסיף שרשים ואחיזה ביניקתה, כמו כן לומדי תורה כל זמן שמאריך בעסק התורה מוסיף להשתרש נפשו בה:

ובנגד כח הרביעית אמר **בארזים עלי מים**, ארזים רמז לעשירי עם בעלי קומה דעלי כח וגבורה בעולם הזה, אבל אין עושים פירות בתורה לפי שאינם לומדים בתורה. וכבר כתבתי בכמה מקומות כי פרי התורה הוא לבדו יקרא פרי. ועיין מה שפירש בזוהר (ח"ג דב). בפסוק (דברים כ יט) לא תשחית את עץה וגו' מננו תאכל וגו', שהכתוב רומז לבדל תורה שהוא עושה פרי וכו'.

פניני וחידושי אור החיים הק'

בלעם נתקן בסוף

תַּמַּת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל (כז, י). **וּמַצִּינוּ** בדברי המקובלים (עי' סער הגלגלים) כי נפשו של בלעם באה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, וזה יורה שנתקן באחריתו. והגם שמת על ידי ישראל, היה הניצוץ משוקץ והוצרך להתלבן בגלגולים וליבונים, ועמד עד שבא לאתונו של ר' פנחס בן יאיר, ומשם עלה למקומו הראשון:

בלעם מורד בשורש נשמתו

וַיֵּרָא בַּלְעָם בִּי טוֹב וְגו' (כז, ה). **וּמַרְדַּ** בשרש נשמתו, וחשב שבזה יוכשר להיות טוב ויברך את ישראל, והודיע הכתוב כי לא עשה זה מרצונו ומלבו, אלא לפניו הוא שעשה את הדבר הזה, שחשב לרמותו בוחן לבות:

רק טוב עין יכול לברך

וַיֵּרָא בַּלְעָם בִּי טוֹב בְּעֵינָיו יְיָ לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל (כז, ו). **או** אפשר לפרש הכתוב על זה הדרך, **וַיֵּרָא בַּלְעָם** כי מי שהוא **טוב**, הוא **בעיני ה'** ראוי **לברך ישראל**, על דרך אומרו (משלי כט ט) טוב עין הוא יבורך, ואמרו ז"ל (סוטה לה): 'אל תקרי **יבורך** אלא **יברך**', והכוונה בזה כי הוא להיותו רע עין כידוע, לא נתנו ה' לברך, כרמוז במאמר כי ברוך הוא (לעיל כז יב). ומזה הרגיש כי נפסל להיותו רע עין, והמברך הוא המלאך שמדבר בפיו:

יש העוסקים בתורה, ויש הקובעים בה עתים

מַה טוֹב אֶחָדֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכַּנְתֶּיךָ יִשְׂרָאֵל: (כז, ה). **פִּירוּשׁ** לפי שיש בישראל כת שקובעים עתים לתורה, וכת שעוסקים בה יתד התקועה, כנגד בעלי עתים אמר **מה טובו אהליך יעקב** - כאהל זה שאינו קבוע, וכנגד כת התקועה אמר **משכנותך ישראל**:

במחזה היה נופל, ובדיבור היה גלוי עינים

שָׁמַע אֱמֹרִי אֵל אֲשֶׁר מַחְזֶה שְׂדֵי יַחְזֶה נָפַל וְגִלְיָ עֵינָיו: (כז, ז). וכפל לומר **אמרי אל ומחזה וגו'** כנגד שני פרטי השגה. א' כשהיה בא לו הדיבור לאזניו, והב' כשהיה נגלה אליו. וכנגד שניהם אמר **נופל וגלוי עינים**, פירוש כשהיה חוזה **מחזה שדי** היה **נופל**, וכשהיה בא לו הדיבור ושומע באזניו לא היה נופל, אלא היה **גלוי עינים**:

כל ישראל יש להם חלק בתורה שמסר משה

יֵאֵל מִיָּמִים מִדְּלִי וְגו' (כז, ז). **הַכוּנָה** על פי דבריהם (שמו"ר כח ו) 'כי כל איש ישראל קבל מסיני חלק בתורה', ולזה רמז **מורשה** (דברים לג ז) ודרשו (פסחים מט:): 'אל תקרי **מורשה** אלא **מאורשה**'. ואמר כאן כי כל מה שמחדשים בתורה הוא **מדליו**, ממה שדלה דלה משה, שהכל רמוז בתורה שבכתב:

תחילת פעולתו של משיח יהיה מלחמת עמלק

וַיֵּרָם מֵאֲגַג מִלְכּוֹ וְתַנְשֵׁא מִלְכַּתּוֹ: (כז, ז). **עוֹד** ירצה באומרו **וירם מאגג**, שתחילת פעולת מלך המשיח היא מלחמת עמלק, שכל עמלק בא מאגג כידוע, ואמרו ז"ל (תנחומא תל"א יא) שאמר הקדוש ברוך הוא אין הכסא שלם עד שימחה תהורגו, וכתב (יחזקאל כג כ) **מלכותו על כל העולם**:

דין הגויות כדין הבהמה

וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם וְגו' (כז, ח). **קִשָּׁה** בשלמא דקירת איש ישראל כמשפט ההלכה שקנאים פוגעים בו (סנהדרין פא:), אבל האשה אינה חייבת מיתה ואינה מצווה, ואם על חששת היותה אשת איש לא היתה נהרגת על הספק. ואפשר שדן בה משפט הבהמה דכתיב (ויקרא כ טו) ואת הבהמה תהורגו, וכתב (יחזקאל כג כ) אשר בשר חמורים בשרם:

יעוין סס. ואמר **עלי מים**, שחזקם גם כן הוא **עלי מים** שהיא התורה, לפי שמחזיקים ידי האנשים הלומדים בתורה שנמשלה למים (תענית ז), ויהנו מהמים עצמם, כי המחזיק ידי לומדי תורה חולק עמם שכל כידוע, והכוונה בכל המאמר, לומר שכל ישראל עומדים בשורש הקדושה זאת התורה, ואפילו העוסקים בענין עולם הזה:

בלק ביזה את בלעם

וַעֲתָה בָּרַח לָךְ אֵל מְקוֹמְךָ אֲמַרְתִּי בְּכֵד אֲכַבְּדֶךָ וְהִנֵּה מִנְעֶךָ יְיָ מִכְּבוֹדִי: (כז, יא)

ועתה ברח וגו'. גזר עליו ארבעה דברים, אחד שלא יתעכב, אלא ילך בלוחה שעה, והוא אומרו **ועתה**. ב' שילך במרוצה כבורה, והוא אומרו **ברח**. ג' שלא ילך אחר עמו ללוחו אלא הוא לבדו, והוא אומרו **לך**. ד' שלא ילך מעיר זו לעיר אחרת מערי מואב או מדין, אלא למקומו פתורה, והוא אומרו **אל מקומך**. ולפי שכל זה הוא זלזול לבלעם והוא הפך מה ששלה לו (כז י) **כי כֵּד אֲכַבְּדֶךָ מָאֵל**, לזה אמר לו **אמרתי בכד וגו'**. ואומרו **והנה מנעך ה' מכבוד**, פירוש כל מה שעשה ה' שלא הגיחך לקלסל, אינו אלא לתכלית דבר זה שהוא למנעך מהכבוד:

אופני ביאת המשיח ישתנה לפי בעתה או אחישנה

אֲרָאֲנוּ וְלֹא עָתָה אֲשׁוּרֵנּוּ וְלֹא קָרֹב דְּרָךְ בּוֹכֵב מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְט מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזִין פָּאֲתִי מוֹאֵב וְקָרַקַר בֶּל בְּנֵי שֵׁת: (כז, יז)

אראנו ולא עתה וגו'. כפל הדברים במלות שונות, גם כפל לומר דרך **בוכב וגו'** וקם **שבט וגו'**, גם כפל לומר **ומחזין וגו' וקרקר וגו'**. כל הנבואה במלך המשיח נאמרה, ויתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין כח). שאמרו בפסוק (ישעי' ס כב) **בְּעֵתָה אֲחִישְׁנָה** - זו **אחישנה** לא זכו בעתה, והוא רחוק מופלג, וזה לך האות, הן אנו בתחלת מלך המשיח **לאחלף הששי**. וכנגד שני קלים אלו דבר הכתוב, כנגד **אם זכו** - אמר **אראנו**, פירוש לדבר שאני עתיד לומר, אבל אינו עתה בזמן זה אלא בזמן אחר, ויכול להיות שאינו רחוק כל כך, שאמרו ז"ל (דכ"ד ב יא כג) **אם היו ישראל חוזרים בתשובה כמאמר היו נגאלים מיד**, אפילו לא יעבור עליהם אלא יום אחד בגלות, דכתיב (תהלים כ ט) **יַעֲנֶה יְיָ בְּיוֹם קָרָה**, וכנגד קץ בעתה - אמר **אשורנו**, כמו שזכרנו מרחוק, והוא אומרו **ולא קרב**, כי הקץ של בעתה ארוך עד למאד בעונות. ואומרו דרך **וגו'**, פירוש זאת היא הנבואה שאמר עליה **אראנו וגו'**:

ובפל הענין ושינוי הלשון, יתבאר על פי דבריהם ז"ל (סנהדרין סס) שאמרו ש**אם תהיה הגאולה באמצעות זכות ישראל** - יהיה הדבר **מופלג במעלה**, ויתגלה הגואל ישראל מן השמים במופת ואות כאמור בספר הזוהר (בסוף פרשת ח"ג ריב:), [וז"ל תרגום הזוהר: (התרג' מ) **אחזקת יתורת אחת** ח"א הרב **פנחס ראלוף** *Chasid* שנינו, עתיד הקב"ה לבנות את ירושלים ולהראות כוכב אחד קבוע נוצץ בשבעים רצים, ובשבעים רוחות מאירות ממנו באמצע הרקיע, ויבלעו בו שבעים כוכבים אחרים, ויהא מאיר

באופן אחר, ועליה נאמר (זכר' ט ט) שהגואל יבא עני ורכב על חמור. והוא מה שאמר כאן, כנגד גאולת אחישנה שהיא באמצעות זכות ישראל שרמז במאמר אראנו ולא עתה – אמר דרך בוכב, שיזרח הגואל מן השמים, גם רמז לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא כאמור בספר הזוהר (סס). וכנגד גאולת בעתה שרמז במאמר אשורנו ולא קרוב – אמר וקם שבט מישראל, פירוש שיקום שבט אחד מישראל כדרך הקמים בעולם דרך טבע, על דרך אומרו (דניאל ד יד) וְשָׁפַל אֲנָשִׁים יָקִים עֲלֵהָ, שיבא עני ורכב על חמור ויקום וימלוך ויעשה מה שנאמר בסמוך:

וְטַעַם שיעד גאולת אחישנה שהיא ככוכב ליעקב, וגאולת בעתה שהיא עני וגו' לישראל, שהם כתות הדיוקים, נתכוון לומר שהמושג לגר זה של ביאת הגואל ככוכב, הוא כשהיה הגאול מופלג גדר הבינוני שבישראל – שטיבו מעשיהם ויבוא בזכותם, והוא אומרו דרך בוכב מיעקב, אבל ביאתו דרך וקם שבט, זה יהיה כשלא יטיבו מעשיהם כת הבינונים, ולא יבא אלא מופלג כת הדיוקים שבהם, והוא אומרו וקם שבט מישראל:

ולוחט שבעים יום. וביום הששי יראה בכ"ה לחדש הששי, ויתכנס ביום השביעי לסוף שבעים יום. יום ראשון יראה בעיר (אחת) של רומא, ואותו יום יפלו שלש חומות עליונות מאותה עיר של רומי, והיכל גדול יפול, ושליט אותה העיר ימות. אז יתפשט אותו כוכב להראות בעולם, ובאותו זמן יתעוררו קרבות חזקים בעולם לכל ארבעה צדדים, ואמונה לא תמצא ביניהם. ובאמצע העולם, כשיאיר אותו כוכב באמצע הרקיע, יקום מלך אחד גדול ושולט בעולם, ותתגלה רוחו על כל שאר המלכים, ויעורר קרבות בשני צדדים ויתגבר עליהם. וביום שיבא (שיתכסה) הכוכב, תזדעזע הארץ הקדושה ארבעים וחמשה מילים סביב המקום שבו היה בית המקדש, ותתגלה מערה אחת מתחת הקרקע. ומאותה מערה תצא אש חזקה לשרוף את העולם. ומאותה מערה יגדל עוף (ענף) אחד גדול עליון שישלט בכל העולם, ולו תנתן המלכות, וקדושים עליונים יתכנסו אליו, ואז יתגלה מלך המשיח בכל העולם, ולו תנתן המלכות. ובני העולם, בשעה שיתגלה, יהיו נמצאים בצרה אחר צרה, ושונאיהם של ישראל יתגברו, אז יתעורר רוח המשיח עליהם ויכריז לאדם הרשעה, וכל ארץ שער ישרף באש. אז כתוב (כד יח), וישראל עשה חיל. [מה שאין כן כשהיה הגאול מלך הקץ ואין ישראל ראויים לה, תהיה

יתרו היה גר צדק/ משה היה תקיף בתורה

וַיֵּרָא אֶת הַקִּינִי וַיֵּשֶׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶךְ וְשִׁים בְּסַלַע קִנְיָה: (כד, כא)

אברהם שנקרא איתן: ואומרו ושים בסלע וגו' פירוש ועוד כך ששמת קנך בסלע, פירוש קנך הוא צחו שנתן למשה. ויחס משה לסלע, לפי שהיה תקיף בתורה ועז מלך, גם סלע ירמוז לתורה כאמור בספר הזוהר (תיקו"ז תי' כא, מד). ונקרא משה על שמה:

וַיֵּרָא אֶת הַקִּינִי וְגו'. זה יתרו. וכוונת המאמר היא על דרך אומרים ז"ל (ב"ב טו.) איתן זה אברהם, ואברהם היה גר צדק ראשון ועל שמו נקראים כל הגרים אברהם. ואמרו ז"ל (שמו"ר כו ח) שיתרו נתגייר, לזה אמר איתן מושבך, פירוש מושבך הוא כנגד

סיבת גלות ישראל היא לברר הניצוצות

וַיֵּשֶׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמֶר אִי מִי יִחְיֶה מְשֻׁמוֹ אֵל: (כד, כג)

כליונו, כי הוא דבר המעמיד והמחיה, כי בחינת הרע מת תקרא. ומעתה יכוין הכתוב על זה הדרך, לפי שקדם והזכיר קְצִיַת אשור, הודיעה רוח הקודש מעשה קְצִיַת עם קדוש שהם גולים בארצות, ואמר אי לאומות מושומו אל, פירוש האויב יסובב להם שימת אלה בתוכם, כי כל מקום ישים ה' ישראל שמה הם מואיחים מהם כל ניצוצי הקדושה המעמידים והמחיה אותם, והוא מאמר עצמו עת אשר יסלכו וגו' לרע לו של האלוט:

מִי יִחְיֶה מְשֻׁמוֹ אֵל. רבותינו ז"ל (סנהדרין קו.) דרשו בזה שתי דרשות יעויין שם דבריהם. ונראה לי הכתוב על פי הקדמה מדברי הזוהר (ח"ב קנ.) כי סיבת גלות ישראל הוא לברר ניצוצות הקדושה אשר שם נתונים ביושב הארץ ההיא, והוא מה שרמזו בפסוק (קהלת ח ט) עַתָּה אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בָּאָדָם לָרַע לוֹ, פירוש לרע לו לשלוט, כי יתברר ממנו חלק הטוב ויגמר בו חלק הרע שיש בשכנגדו בנשלוט. וכבר הקדמנו פעמים רבות כי בהעדר חלק הטוב מהאדם זה הוא

הסיוול מחוץ למחנה גרם לזנות

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וַיַּחֲלֵל הָעָם לְזָנוֹת אֵל בָּנוֹת מוֹאָב: (כה, א)

ישראל, וסם נמצאו בנות מואב. והוא אומרו וישב ישראל בשטים, פירוש במקום שהיו מטיילים בו חוץ למחניהם, ושטים הוא לשון טיולים כדרך אומרו (לעיל יא ח) שָׁטוּ הָעָם, ופירוש רש"י שם וזה לשונו: 'אין שייט אלא לשון טיול', וזה סיבת ויחלל העם לזנות:

וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים וְגו'. כריך לדעת מה כורך בהודעת מאמר זה, ורבותינו ז"ל (במדב"ר כ כב) העירו בזה, ואמרו כי להודיע בזה כי זה סיבה לזנות וכו', לפי שהמקום מטבעו לעורר טבע התאוה הבהמית. ונראה לפרש שהכתוב יעיד סיבת הזנות, שהיתה לפי שאלו העם לטייל חוץ למחנה

לזכר נשמת
רבינו חיים בן ר' משה (בן עטר) זצוקלה"ה זיעזעכ"א
בעל האור החיים הק'
גלב"ע ט"ו תמוז תק"ג

סיפורי נפלאות

בחשיבות וסגולת לימוד ספר אור החיים הק'

לרגל יומא דהילולא רבה של [רבינו הק' רבי חיים בן רבי משה בן עטר זי"ע] בעל ה"אור החיים הקדוש", נביא כאן כמה גרגירים מ"באר הפרשה" (פנחס תשע"ו) – דרשותיו ושיחותיו של הגה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א.

סגולה לרפואה

ידוע מה שנכתב ב"אמרי פינחס" (שער התורה קל"ג) פעם אחת חלה בנו של הרב ז"ל, וקיבל על עצמו ללמוד בכל יום דף מ"אור החיים" בחומשים הגדולים דק' שקלאב.

סגולה לזש"ק

סיפר הגה"צ רבי בנימין מנדלזון זצ"ל רבה של קוממיות, שבהלוותו של הגה"צ רבי דוד שפארבער מבראשוב זצ"ל בעל האפרקסטא דעניא, התלווה אל כ"ק בעל הלב שמחה מגור זי"ע. בדרך הילוכו סיפר לרבי מגור, שהמנוח לא היו לו רבות בשנים זרע של קימא, ובצר לו פנה אל רבו הרה"ק האמרי יוסף מספינקא זי"ע, ויורהו הרבי ללמוד איזה קטע מסויים בספה"ק אור החיים כסגולה לזרע של קימא. ואכן במשך זמן קיים את אשר נצטוו עד שנושע. בערוב ימיו נענה המנוח ואמר, שנאבד מזכרונו איזה קטע ציווהו האמרי יוסף ללמוד, ואינו מצליח לזכור. נענה הלב שמחה ואמר, באמת, כל קטע וקטע בספר קדוש זה מסוגל לזרע קודש, אחר של'אור החיים' בעצמו לא היה זש"ק והכניס את כל כח המוליד שלו בספרו זה, על כן מסוגל הספר לפעול זרע קודש בנים עוסקים בתורה ובמצוות. (וכע"ז איתא באמרי פנחס מהרה"ק מקאריץ זי"ע).

ישועות גדולות ונצורות פעלו רבים על ידי שקיבלו על עצמם להגות בקביעות בספר הקדוש אור החיים, ומפורסמת העובדא. הגה"צ רבי הלל שלעזינגער זצ"ל ל"ע לא נתברך בפרי בטן זמן רב אחר נישואיו, והלך לדרוש ברופא גדול ומלומד ביותר, אמר לו הרופא: רבי יהודי, כאשר יצמחו עשבים על כף ידי יהיו לך ילדים, כאומר לו התייאש נא וחבל על הכוחות שהינכם משקיעים בזה, כי תמו כל הסיכויים. רבי הלל לא התמהמה ושם פעמיו מיד אל ציונו של ה'אור החיים' הקדוש אשר בשיפולי הר הזיתים, ושם קיבל על עצמו בדמעות שליש ללמוד בכל שבוע מספרו הבהיר. וראה זה פלא – כעבור שנה חבק בין זרעותיו את בתו הבכורה. וזכה להקים דור ישרים מבורך בחתנין רבנן, ואלו הם, הגה"צ רבי משה הלברשטאם זצ"ל חבר הבד"ץ העדה החרדית בעיר הקודש, הגאון הגדול ר' סנדר פריינד זצ"ל והגאון הגדול ר' משה נחום שפירא זצ"ל.

בהיות בתו הרבנית הלברשטאם (לאוי"ט) [ע"ה] כבת תשע פשטה אז בעיה"ק ירושלים מחלת ה'דיפטעריא', מחלה זו רבים חללים הפילה, ובכיתתה עצמה הלכו אז לעולמם ג'

מחברותיה. ויהי היום וביקרה הילדה אצל הרופא מסיבת הצטננות, ובבדיקת הרופא הבחין בה סימני ה'דיפטעריא' ל"ע, וגמר בנפשו בלא אומר ודברים להכניסה כך ללא שום הכנה אל חדר הניתוח ע"מ לנתחה ולנסות להצילה מלהבה של מגיפה זו. באותו זמן רץ אביה ר' הלל לשיבתו של המהרי"ץ דושינסקיא צוק"ל להזכירה לפניו לטובה ולברכה, והמהרי"ץ שהיה באמצע מסירת שיעור לתלמידים הפסיק השיעור ואמר תהילים עם תלמידיו (- דבר אשר לא עשה מעולם, ורק כאן יצא מגדרו לגדול סכנת חיה ופיקוח נפשה), ועוד זאת הבטיח ר' הלל שכשיעזור ה' ותקום ממיסת חוליה ותתהלך בחוץ שלא על משענתה, יביא את בתו להדליק נר בביהכנ"ס של ה'אור החיים' הק' אשר בעיה"ק ירושת"ו העתיקה (ענין זה של הדלקת הנר בביהכנ"ס של ה'אור החיים' הק' היה ידוע בירושלים כסגולה נפלאה לכל הישועות), וכמו כן ידליק הוא בעצמו נר בכל עש"ק קודם כניסת השבת לטובת נשמת ה'אור החיים' הק'. ואכן, אחר הניתוח קמה הבת ושבה לבריאותה ואיתנה הראשון. פשיטא ואין צריך לומר שקיימו את ההבטחה הנ"ל.

סגולה לטהרת הנשמה

הרה"ק אדמוה"ז מטשורטקוב זי"ע אמר בשם אביו הרה"ק מרוזין זי"ע שכמו שבדורות הראשונים היה הזוהר הקדוש מסוגל לטהרת הנשמה כן בזמן הזה מסוגל הלימוד בספר אור החיים לטהרת הנשמה [נדבר זה ידוע בשם עוד צדיקים, הרה"ק ר' פנחס מקוריץ זי"ע, הרה"ק ר' משה מקוברין זי"ע, ועוד]. והוסיף מרן מטשורטקוב שמאז נעשה אצלו הדבר לחוק ולא יעבור ללמוד בכל שבוע את האור החיים שעל הפרשה.

אדמו"ר הרה"ק רבי מנחם נחום משטפינשט זי"ע אמר גם הוא בשם אביו הרה"ק מרוזין זי"ע כי לימוד אור החיים הוא מסוגל לנשמה כמו לימוד הזוהר הק'. והוסיף כי בימינו מסוגל הלימוד באור החיים להשפיע על הנפש הישראלית יותר מלימוד הזוהר הק'. והסביר כי דברי הזוהר הק' מעלה ומרים את האדם שזכה כבר לחלק הנשמה, וזה דרגה שאינה שכיחה בימינו רק אצל יחידי סגולה. אבל האור החיים הקדוש מדבר ומשפיע גם על מי שיש בו רק בחינת רוח ונפש – דרגות שהם נמצאים אצל כל אחד מישראל גם היום (מובא בספרים רבים, גם בקובץ תפארת ישראל ל"ב).

כשהזכירו בפני הרה"ק רבי יעקב יוסף מסקווירא זי"ע בחור שהחל לרדת מדרך הישר ל"ע, היה מורה ללמוד עמו

בספר האור החיים' (כל קטע בספר הקדוש, ולא דוקא בעניני מוסר).

מי לנו גדול מהגאון רבי מאיר אריק זצוק"ל שקבע בכל שבוע ללמוד את פירושו של האור החיים' על הפרשה מרישא ועד גמירא, והעיד על עצמו שבפעם הראשונה שגמר ללמוד את דברי האור החיים' מידי שבוע בשבוע הרגיש שנהפך ל'איש אחר', (הובא בהמאיר לעולם עמוד נ"ג).

כהשתטחות על הציון

הנה ידוע שהלימוד בספר קודש של הצדיק כמוהו כהשתטחות על הציון (מאור עיניים, ישמח לב מס' שבת), מעתה מצינו עצה לכל מי שאי אפשר לו לעלות על הציון יעסוק בספרו הקדוש ויחשב כנמצא על ציון הקודש בהר הזיתים.

מענין לענין, בסגולת התפילה על ציון הקדוש – מעשה שהיה לפני כשבועים שנה לערך, בבית משפחת גריינימאן

בעיר התורה ווילנא התקיימה אסיפת 'וועד הישיבות' בשנת תר"פ לערך, באסיפה זו נכחו גדולי עולם, ביניהם הגאונים הקדושים 'ה'חפץ חיים', רבי חיים עוזר ו'ה'חזון איש' זכותם יגן עלינו. לפני עזבו את הבית נכנס 'ה'חפץ חיים' לחדר המטבח, ושם ישבה נערה מרת ש. גריינימאן וביררה אורז עובר סעודת בני הבית, שאלה החפץ חיים כמה פעמים בוררים את האורז, ותען ותאמר "ב פעמים לא פחות ולא יותר. משתמה

החפץ חיים על ריבוי הבדיקות, נענתה ואמרה שהיות והחזון איש (שהוא קרוב משפחתם) יסב לסעודתו כאן בבית – לכבודו בודקים את האורז י"ב פעמים. נתרגש החפץ חיים מגודל הטירחה לכבודה של תורה, ובירך את הנערה ג' ברכות – אריכות ימים, מתוך צלילות הדעת, ומתוך בריאות העיניים שלא תצטרך ל'בתי עיניים' (משקפיים) עד יומה האחרון. (וכן הוה, אשה זאת חייתה בעיר התורה בני ברק, עד שהייתה כבת תשעים ושמונה שנה מתוך 'בריות גופא ונהורא מעליא', בהגיע יומה חשה שלא בטוב נכנסה ל'בית החולים' ובטרם כל בדיקת רופא השיבה נשמתה ליוצרה).

נערה זו יתומה הייתה, ומשהגיעה לפרקה היה 'ה'חזון איש' בכבודו ובעצמו 'ה'שדכן' שלה, ונישאת להגאון ר' מרדכי שרגא פייבל איידלמאן זצ"ל. בתוך אלו השנים עלה 'ה'חזון איש' לארץ הקודש, ואף בני משפחת איידלמאן עלו לארץ ישראל ונתיישבו לדור בה. כעבור כששה עשר שנים מיום נישואיהם (תש"ד-ה) ועדיין לא זכו לזרע של קיימא, פנתה

האשה לביתו של החזון איש ונכנסה אליו יחד עם הרבנית של החזון איש, לבקש שיפעל עבורה פקידת ישיעה ורחמים. החזון איש בירך אותם בזש"ק, אך הם עמדו על כך שהחזון איש 'בטיח' ולא יסתפק בברכה גרידא. או אז שמט החזון איש את ראשו על השולחן בתוך ידיו, אחר כמה רגעים 'קם', נענה ואמר – אין בידי להבטיחכם.

נזדעקה האשה בכאבה כי רב – הרי יתומה הייתי, ומרן הוא 'ה'שדכן' שלי, שומה עליו ליטול אותי על 'אחריותו'... חזר החזון איש להרכין ראשו, ושוב נענה משקם – מה אעשה ואין בידי להבטיחכם – נצרך עבור זה 'כוחו של גדול', על כן עצה אחת יש לי עבורכם, עלו נא לציון של האור החיים' הקדוש ותושעו בישועה שלימה. אמרה האשה כי מפחדת היא לעלות בימים האלו ל'הר הזיתים' מחיתת הישמעאלים (שהציקו באותה תקופה ליהודים), אמר להם החזון איש 'אין לי עצה אחרת'...

בליל יומא דהילולא רבא – ליל ט"ו תמוז בשעה שתיים לפנות הבוקר עלתה יחד עם א' מבני משפחתה א"ח להגאון ר' ביינוש פינקל ראש ישיבת מיר זצ"ל, שם שפכו לבם כמים שיחוס הבורא עליהם בזכות האי בעל הילולא קדישא האור החיים' הק'... ואכן, בכ"ה ניסן שלאחריו נולד להם בן למזל"ט, בבית החולים 'שערי צדק'. מרוב התרגשות כל עובדי

קבלתם על עצמכם (או רציתם לקבל ע"ע) ללמוד מדי שבוע בספר הק' אוה"ח הק' קשה לכם לבחור איזה קטע ללמוד? מתקשים בלימוד הק' מוסרים שיעור ומתלבטים היכן להתחיל? אנו עשינו את העבודה בעבורכם! בחרנו את הקטעים הנבחרים מספר הק' אור החיים, הקטעים על דרך העבודה והדרוש, הקלים והנעימים ללימוד, והכל בלשונו הקדוש. שלחו הודעת אימייל לכתובת: 7617506@gmail.com, ותקבלו מדי שבוע עלון "קטעים נבחרים מהאור החיים הק'" על פרשת השבוע. וגם ליקוט מיוחד על המועדים.

בית החולים [– כי בימים ההם עדיין לא היה מציאות כזו שיוולד בן ראשון אחר ט"ז שנה], נפל הילד מידי הרופאים והיה כמה חדשים בסכנה, עד שנתרפא לאורך ימים ושנות חיים.

סגולה למאור עיניים

מעשה שהיה בשנת תשע"ג, בראש ישיבה חשוב בארץ הקודש, שאיבד את ראייתו, משפנה אל חכמי הרפואה אמרו לו שמאור עיניו כבר לא ישוב אליו לעולמים. ביום ההילולא של האור החיים הקדוש ביקש מתלמידיו שיעלוהו על הציון הקדוש, ואכן עשה את כל הדרך הקשה מאד למי שחשכו עיניו בהר הזיתים עדי הגיעו לציון הקדוש, שם קיבל על עצמו ללמוד בכל יום ויום מהספר הקדוש. והי לאחר כמה ימים שב להיבדק בבית החולים, וראה זה פלא, הרופא ראה במוחו שהחלק שבמוח הממונה על הראיה חזר לפעול כראוי, וממילא כדאי לערוך לו ניתוח להחזיר ראייתו. וכך הוה – הלה ראה היום בעיניו... זהו סיפור אחד מני אלפי אלפים.